

קובץ

האור לחיים

שנה שלישית

מאמרים ושיחות

מרן ראש הישיבה

הגאון הרב ראובן אלבז שליט"א

פרשת משפטים תש"פ

זמני השבת

ר"ת	צאת השבת	הדלקת נרות	
18:46	18:07	17:15	י-ם
18:42	18:04	17:12	ת"א
18:43	18:05	17:13	חיפה
18:45	18:07	17:15	ב"ש

* לונהגים 40 דק': 16:55

הזמנים עפ"י לוח המאור בהוצאת מוסדות "אור החיים"

להארות או הערות, ניתן לפנות
orhachaim4@gmail.com

דיסקים של שיעורי הרב ניתן להשיג
במשרדי אור החיים - 02-5000455 (הזמנה טלפונית)

בס"ד ניתן לשמוע את השיעורים בשידור חי
בימים שלישי וחמישי בין השעות 21:00-22:00
קול הדף - 02-6400000 (שלוחה 9)
orhachaim.co.il

המעוניינים לסייע בהדפסת החוברת לשם זיכוי הרבים,
או להקדיש את העלון לרפואה, להצלחה, או לעילוי נשמה וכדו',

יוכלו לפנות באמצעות מייל:

orhachaim4@gmail.com

או בטלפון: 058-3213565 (ניתן להשאיר הודעה)

02-5000455 052-7129793

יוצא לאור ע"י "מכון אור החיים"
רח' עזרא 1 ת.ד. 5512 ירושלים

תוכן עניינים

פרשת משפטים תש"פ

חלק מהמאמרים נלקטו מתוך הספר "משכני אהריך" - חומש שמות

1 אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו

פניני אור החיים הקדוש:

10 צדיקים במיתתם קרויים חיים

פרשה למעשה:

13 כבוד הזולת - יתום ואלמנה

16 לשקר אין רגליים

אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו

הוא היה נהג לו היה באותו מצב בו היה חברו נתון. יתכן שהוא עצמו היה נהג אפילו יותר גרוע מכפי שנהג חברו.

בפרט יש להיזהר שלא לדון את חברו על פי השקפה ראשונה. יש הממהרים לחרוץ את דינו של הזולת על פי הראיה הראשונה, מבלי לנסות ולהבין למה הוא עשה את מה שעשה, ויתכן בהחלט שבהשקפה שנייה ייטיבו להבין את זולתם, ולהגיע למסקנה כי גם הם בעצמם לא היו נוהגים אחרת.

לפנינו מעשה שארע בעיר טנג'יר,

ואלה המשפטים אשר תשים לפניך: (שמות כא, א).

חז"ל (ילקו"ש תהלים רמז תתנב) דרשו את הפסוק (תהלים צט, ד) "ועז מלך משפט אהב אתה פוננת מישרים" - "אמר רבי אלכסנדר: אתה כוננת ישרות בעולמך. אם יש לו לאדם דין עם חברו, הריהו נכנס עימו לדין, והם מקבלים עליהם מה שהדין נותן, יוצאים ועושים שלום, הוי' אתה כוננת מישרים".

אומנם, לפני שדן האדם את חברו, ומכריע את דינו לכף חובה, ראוי שיזכור את דברי התנא באבות (ב, ד): "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו". שומה עליו להתבונן איך

**"כשקרא יצחק את
מכתב התגובה של
חברו, תקפו פחד
נורא: שמא באמת
עשה צעד פזיז
ומוטעה, ושמא
גם צד איסור היה
במעשה..."**

הביע זעזוע נחרץ מהשידוך, וסיים את מכתבו במלים: "לא יאות למר שישא בת רשע".

כשקרא יצחק את מכתב התגובה של חברו, תקפו פחד נורא: שמא באמת עשה צעד פזיז ומוטעה, ושמא גם צד איסור היה במעשה...

הוא שיגר מכתב בהול למורו ורבו, רבי סעדיה עוד, בו גולל לפניו את כל הסיפור, כולל מכתב התגובה שישגר לו חברו יעקב.

רבי סעדיה, במכתב התשובה, הרגיע את יצחק, והביע את אישורו המלא לנישואין. ולא זו בלבד, אלא הוסיף וזימן אליו את יעקב, ואמר לו: "שמעתי שאתה מתכתב עם יצחק. עליך לדון אותו לכף זכות! אבקשך שתכתוב לו מכתב נוסף, בו תחזור כך מתגובתך החריפה והשלילית, ותאמר לו כי לאחר שהתיישבת בדבר הגעת למסקנה כי הצעד שעשה היה ראוי ונכון".

יעקב התקשה לקבל את הדברים: "כבוד הרב מצדיק אותו על מעשה

בזמנו של רבי סעדיה עוד זצ"ל, לפני קרוב לשלוש מאות שנה:

היו לו שני תלמידים מובהקים, יעקב סתור ויצחק מדיוני, שניהם תלמידי חכמים, יראי שמים בתכלית.

והנה, יצחק חלה והיה עליו לנסוע לבית חולים בפרזי לעבר שם ניתוח. לאחר שעבר את הניתוח, היה עליו להמשיך ולשהות במקום תקופה ממושכת, לצרכי מעקב.

במהלך תקופה זו הציעו לו שידוך, בחורה יראת שמים, טובת לב, מעודנת בכל מידה טובה ונעלה, שהסכימה בחפץ לב לטפל בו. אולם, אביה, קצב במקצועו, היה רחוק משמירת תורה ומצוות. אף על פי כן, יצחק, שהבחין במידותיה הטובות של הבחורה, ובטוב ליבה המיוחד, נשא אותה לאישה.

הוא שיגר מכתב לחברו יעקב סתור, וסיפר לו על נישואיו, בשעה טובה ומוצלחת.

כתגובה, שלח לו הלה מכתב חריף, בו

שומו שמים! גויה!

”אל תדין את חברך עד שתגיע
למקומו!”

הוא קצף על יצחק שנשא יהודיה
כשרה וצנועה שכל ”חטאה” היה
שאביה לא שומר תורה ומצוות, והוא
בעצמו נשא גויה! ה’ ירחם!

הוא אשר אמר לו רבי סעדיה: עליך
להתנצל בפניו! אינני יודע אם אתה,
במצבו, היית נוהג אחרת, ואולי אף
היית נוהג גרוע ממנו!

סופו של סיפור היה: כעבור תקופה
לא ארוכה, האישה התחילה להציק לו
ולמרר לו את החיים. התברר למפרע
שכל אהבתה אליו נבעה מכסף
הירושה הרב שנפל בחלקו.

בצר לו, הוא נזכר בידידו יצחק, ופנה
אליו לשמוע בעצתו. זה ייעץ לו
להראות לה פנים שוחקות, ותוך כדי
כך להוציא לאט לאט את הכספים
מבעלותה, ולאחר שיסיים, יעזוב
לאלתר את המדינה, ויסע למדינה
אחרת, שם יתחיל בחיים חדשים. וכן

נפשע שכזה, לקחת לאישה בת של
רשע?.”

והרב בשלז: ”עליך להתנצל בפניו!
אינני יודע אם אתה - במצבו - היית
נוהג אחרת, ואולי אף היית נוהג גרוע
ממנו!”

עברו שנים. אביו של יעקב, סוחר ירא
שמים, נסע לעסקיו לפריז, ונפטר, לא
עלינו, שם. באותה תקופה היה נהוג
לקבור את הנפטר באותו מקום, שבו
נפטר, ויעקב, בנו, נסע לפריז לסדר
את כל עניני ההלויה, השבעה, המצבה
וכו’.

תוך כדי סידור העניינים נודע לו כי
לאביו המנוח היו כמה חשבונות,
בבנקים שונים, וכמו כן כמה וכמה
סוחרים נשארו חייבים לו כספים.
לצורך הגביה הוא שכר את שרותיו
של משרד עורכי דין מפורסם, שהחל
לטפל לו בכל העניינים.

במשרד הזה עבדה פקידה גויה,
ומפגישה לפגישה יעקב הבחין
במומחיותה ובכשרונותיה המבריקים,
עד שהחליט לשאת אותה לאישה!

היה.

אין להם חלק לעולם הבא.

דווקא אותו חבר, עליו ידה אבנים ובליסטראות, יעץ לו עצה טובה ונבונה, והציל אותו, ואת כספו, מרדת שאולה.

הגמרא במסכת סנהדרין (קב ע"ב) מספרת:

"רב אשי אוקי אשלשה מלכים. אמר: למחר נפתח בחברין" - רב אשי סיים שיעור במסכת סנהדרין. כשהגיע לעניין שלושת המלכים שאין להם חלק לעולם הבא: ירבעם, אחאב ומנשה, אמר לתלמידיו: מחר נדרוש ב"חברינו", שלושת המלכים, שהיו תלמידי חכמים כמונו, ואף על פי כן

"אתא מנשה איתחזי ליה בחלמיה" - באותו לילה, בא מנשה, ונראה לו בחלום. "אמר: חברך וחברי דאבוך קרית לן? מהיכא בעית למישרא המוציא?" - אתה קורא לנו "חברין" ו"חברי אביך"? כלומר, הנך סבור שאתה, או אפילו בני דור שקדם לך, בדרגה שלנו? אם כך אתה סבור, השב לי תשובה, על שאלה זו בהלכה: מאיזה מקום בפת צריך אתה לבצוע כשאתה מברך המוציא?

אמר ליה: לא ידענא". רב אשי הודה בפני מנשה שאינו יודע הלכה זו.

אמר ליה [מנשה]: מהיכא דבעית למישרא המוציא לא גמירת, וחברך

באחד באדר משמיעין על השקלים (שקלים א, ח)

בהתקרב חודש אדר וימי הפורים הבעל"ט

אנו פונים אליכם להירתם ולחזק את מפעל התורה של מוסדות אור החיים

בהרמת קרן התורה, בתרומתכם

זכר למחצית השקל למוסדות אור החיים

לפרטים: 02-5000455

"למחר אמר להו לרבנן: נפתח ברבוותא". למחרת, בפתיחת השיעור, אמר רב אשי לחכמים: נתחיל לדרוש ב"רבוותינו", ולא אמר ב"חברינו", כלומר אף על פי שעוונותיהם מרובים, ראויים הם לכבוד עבור חכמתם בתורה.

עוון עבודה זרה, הנראה בזמננו כה טיפשי וחסר הגיון, היה באותה תקופה מושך מאוד, בדומה לעוונות החמורים שבזמננו! יצר הרע של עבודה זרה היה מראה אותה כאילו יש בה ממש. ואם אין אנו מרגישים שום משיכה אליה בזמן הזה, אין זאת אלא מפני שאנשי כנסת הגדולה התפללו לה' לבטל את היצר הרע הזה, ואילו לשאר עוונות לא התבטל היצר הרע (יומא סט ע"ב). אילו התבטל יצר הרע של שאר העוונות, גם הם היו נראים לנו כטיפשים וחסרי הגיון...

"אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו!"

מסקנת הגמרא שם: "אמר רבי יוחנן: כל האומר 'מנשה אין לו חלק לעולם

קרית לך?" - לא למדת אפילו מאיזה מקום בפת צריך לבצוע לברכת המוציא, אף שהוא דין פשוט, ואתה קורא לנו "חברך"!!

אמר ליה [רב אשי למנשה]: אגמריה לי, ולמחר דרישנא ליה משמך בפרקא" - למד אותי דין זה, ומחר בשיעור אדרוש את הדין בשמך.

אמר ליה [מנשה]: מהיכא דקרים בישולא" - בוצעים את הפת מהמקום שעולה קרום על פני הפת בתנור.

"אמר ליה: מאחר דחכמיתו כולי האי, מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה זרה?" שאל אותו רב אשי: מאחר והנכם חכמים כל כך גדולים בתורה, מדוע עבדתם עבודה זרה?

אמר ליה [מנשה]: אי הות התם - הות נקיטנא בשפולי גלימא ורהטת אבתראי" - אילו היית שם באותם ימים, היית מגביה את שפת חלוקך, כדי להקל על הריצה, והיית רץ אחרי לעבוד עבודה זרה, כי היצר לעבודה זרה באותם ימים היה חזק מאוד!

ומעשה שהיה כך היה:

לאחר שאלישע בן אבויה שמע ש"איטריד ההוא גברא מההוא עלמא", כלומר שהוא גורש מן העולם הבא, אמר לעצמו: "ליפוק ליתנהי בהאי עלמא" - לכל הפחות יצא ויהנה מתענוגות העולם הזה. הוא הפסיק לשמור את מצוות התורה, ובראותו אישה פרוצה - תבעה לעברה עימו. האישה התפלאה ושאלה אותו: "ולאו אלישע בן אבויה את?" האם אינך החכם הגדול אלישע בן אבויה? איך יתכן שאדם גדול כזה יבקש לעבור עברה?

בתגובה לכך "עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה" - הוא עקר צנון מהערוגה בשבת, ונתן לה. אמרה: "ודאי אחר הוא", כלומר, כשראתה שהוא מחלל שבת, בדבר כזה שאין בו כל תאוה, ואין זה אלא חטא לשמו, הסיקה ש"אחר הוא".

אין גבולות להידרדרות. אין "עצירות" באמצע הדרך. אי אפשר להחליט "אני אדדד רק קצת"...

הבא' מרפה ידיהן של בעלי תשובה". ומובא במפרשים שמונשה הוא ראש בעלי התשובה בעולם הבא.

במסכת חגיגה (יד ע"ב) מובא מעשה נוסף:

"ארבעה נכנסו לפרדס, ואלו הם: בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא. בן עזאי הציץ ומת, בן זומא הציץ ונפגע, אחר קיץץ בנטיעות, רבי עקיבא יצא בשלום".

כידוע, אחר הוא כינוי גנאי לאלישע בן אבויה, שאף על פי שהיה גדול בתורה, יצא לתרבות רעה ונשתרשו אצלו דעות כוזבות. וכיון שלהדרדרות אין גבולות, הגיע אחר עד לשפל המדרגה, וחטא בעברות החמורות ביותר שבתורה! עד כדי כך, שכאשר רבי מאיר - תלמידו - ביקש ממנו: "חזור בך", השיב אחר: "כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובכים - חוץ מאחר" (גמרא שם).

הגמרא מוסיפה ומספרת, שהכינוי "אחר" ניתן לו על ידי אישה פרוצה,

אמרה לו: ביתו של אחר אני. אמר לה: עדיין יש מזרעו בעולם? והא כתיב (איוב יח, יט) 'לֹא נִין לוֹ וְלֹא נֶכֶד בְּעַמּוֹ וְאִין עֲרִיד בְּמִגְוָרָיו'. רבי חשב שאחר הוא הגרוע מכולם, מפני שהכיר את ריבונו ומרד בו. לפיכך התפלא כשנודע לו שנשארו 'לאחר' צאצאים.

"אמרה לו: זכור לתורתו ואל תזכור מעשיו".

מיד, כשהזכירה תורתו של אחר, "ירדה אש וסכסכה ספסלו של רבי. בכה ואמר רבי: ומה למתנגנין בה כך, למשתבחין בה - על אחת כמה וכמה".

הרי שאל לנו להסתכל רק על המציאות כפי שהיא מצטיירת לעינינו עכשיו... יש להסתכל גם על העבר. לעתים מזדמנות אם משתדלים לראות בן אדם מזוית אחרת, לראות אותו באור אחר - כל היחס אליו משתנה. מוצאים צדדים חיוביים באישיותו, וכך קל יותר לדון אותו באשר הוא לכף זכות.

ירבעם בן נבט חטא והחטיא את

משל למה הדבר דומה? לאדם שרוצה לקפוץ מבניין של עשרים קומות "רק שתי קומות"...

חובה על כל אחד להבין היטב, כי כל יציאה קטנה מהמסגרת פרושה: התרסקות!

כשאחר ביקש מהינוקא: "פסוק לי פסוקך", השיב הינוקא: "אִין נְשָׁלוּם אָמַר ה' לְרִשְׁעִים" (ישעיהו מח, כב). ינוקא אחר השיב לו את הפסוק: "וְלִרְשָׁעִים אָמַר אֱלֹקִים מַה לָּךְ לְסַפֵּר חֻקֶיךָ" (תהלים ג, טז), ועל הדרך הזו השיבו שלשה עשר תינוקות, משלשה עשר בתי כנסת שונים, שנתבקשו על ידו לומר פסוק שלמדו לאחרונה, וכולם קראו לו פסוקים, שהמכנה המשותף שלהם היה, לרמוז לאחר שאין לו תקנה.

האם יש עדיין מקום להיזהר בכבודו של אדם שכזה, ולזכור את מעשיו הטובים?

הגמרא (שם טו ע"ב) מספרת: "ביתו של אחר אתיא לקמיה דרבי, אמרה ליה: רבי, פרנסני. אמר לה: בת מי את?

מאחר שמפתחות הבית היו מצויים רק בידיו של שלמה המלך, לא יכלו להיכנס לבית המקדש, וחכמי ישראל שהתאספו לראות את הקורבן הראשון, נשארו לעמוד מאחורי הדלתות הסגורות... הם פנו לבת שבע, וסיפרו לה על בנה שעדיין ישן, וזו מהירה להוכיחו בשבט מוסר על התנהגותו.

ירבעם בן נבט היה תלמיד חכם גדול. חז"ל (סנהדרין קב ע"א) דרשו על הפסוק (מלכים א יא, כט): "וַיִּרְבְּעַם יֵצֵא מִירוּשָׁלַם וְכו' וְהוּא מִתְכַּפֵּה בְשֵׁלְמָה חֲדָשָׁה" - "כשלמה חדשה, מה שלמה חדשה אין בה שום דופי, אף תורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי. דבר אחר: שלמה חדשה - שחידש דברים שלא שמעה אוזן מעולם". עוד אמרו (שם קג ע"ב), שירבעם "היה שונה מאה ושלושה פנים בתורת כוהנים". פרש רש"י: "ספר ויקרא היה מחדש בו ודורשו מפלפולו".

למרות גדולתו בתורה, הוא לא דן את שלמה המלך לכף זכות, והחל להמריד

ישראל, העמיד שני עגלים לעבודה זרה, וקרע את ממלכת ישראל. כל זה - אומרים חז"ל (סנהדרין קא ע"ב) - נבע מכך שהוא לא דן את שלמה המלך לכף זכות!

כידוע, שלמה המלך נשא נשים רבות. הוא לא עשה זאת לשם תאוה. הוא רצה שכל המלכים שבעולם יעבדו את ה', ולצורך כך היה נושא את בנותיהם לנשים, לאחר שגייר אותן, וכך יכול היה לשלוט על אותה מדינה ללא מלחמה.

במשך כל הזמן ששלמה היה עסוק בבניין בית המקדש הוא נזהר שלא לשתות יין, כדי שראשו וליבו יהיו נתונים אך ורק לבניין הבית.

באותו היום ששלמה נשא את בת פרעה, היא הכניסה לו אלף מיני זמר, השקתה אותו יין, ועשתה כישוף כדי שיראה כאילו עדיין לילה, כך שבשעה שהגיע זמן הקרבת קורבן התמיד של שחר, שלמה סבר שעדיין לילה והמשיך לישון.

לעשות אנגריא לבת פרעה? ". פרש רש"י: שהיה רגיל שלמה לסגור דלתות העזרה ולהצניע המפתחות בידו, ודרכו של מלך לישון שלוש שעות ביום, וישראל עומדין על העזרה עד שיעמוד המלך, ואמר לו ירבעם: אתה רוצה שיתנו לך אנגריא לבת פרעה אשתך שתתן להם מפתחות.

אם ירבעם היה משכיל לדון את שלמה לכף זכות, הייתה אחריתו יכולה להסתיים לגמרי אחרת...

את העם ומנהיגיו כנגד שלמה המלך. לא יתכן - טען ירבעם בן נבט - שמלך ישראל יתראל בצורה שכזאת... אין זו דרך התורה, וכך לא מתנהג מלך בישראל, מנהיג ציבור...

ירבעם לא נרגע עד שהוכיחו והכלים את פניו ברבים (שם קא ע"ב), שנאמר (מלכים א יא, כז): "וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר הָרִים יָד בְּמֶלֶךְ נְשַׁלְמָה בְּנֵה אֶת הַמְּלוּא סָגֵר אֶת פְּרִיץ עֵיר דָּוִד אָבִיו" - "אמר: דוד אביך פּרִיץ פרצות בחומה כדי שיעלו ישראל לרגל, ואתה גדרת אותם כדי

צדיקים במיתתם קרויים חיים

אשה הוא, שקנאה כנזכר, 'ויצאה אשתו', פרוש, אפילו אחר יציאת נשמתו, אף על פי כן עודנה עימו, ונשאר חי אפילו אחר מותו, וזהו אומרם ז"ל (ברכות יח ע"א): 'צדיקים שבמיתתן נקראו חיים'."

לפי זה יש לפרש בדרך רמז את הפסוק הבא (פס' ה) - "וְאִם אָמַר יֹאמֶר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנָי אֶת אֲשֵׁתִי וְאֶת בְּנֵי לֹא אֵצֵא חֲפָשִׁי":

"אם אומר יאמר העבד" - האדם מישראל, עבד ה', "אהבתי את אדוני" - הקב"ה, "את אשתי" - זו התורה הקדושה, "ואת בני" - אלו המצוות, כמו שנאמר בנח (בראשית ו, ט): "אלה תולדת נח, נח איש צדיק תמים היה בדורתי" - "למד, שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים" (רש"י שם).

"לא יאצא חפשי" - אם האדם יתמיד בתורה ובמצוות, הוא לא יצא מן העולם ריקני, כפי שבא לעולם, אלא יצא מלא, עם כל מה שהכין לעצמו

אם בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו (שמות כא, ג).

כותב "אור החיים" הקדוש:

"עוד נראה לפרש הפרשה דרך רמז כי תצוה התורה להאדם לשום לפניו בתמידות כל הדברים האלה בין עיניו והוא אומר אשר תשים לפניהם שתמיד ישים האדם ענין זה לפניו. והוא 'כי תקנה עבד עברי', הלא ידעת כי האדם נחלק לשנים, חלק אחד רוחני והוא העיקר וחלק אחד גשמי שברא ה' לנשמה לשמשה, שבאמצעותו מקיים כמה מצות אשר צוה ה', ולו יקרא שם עבד כי אינו אלא שמש לנפש שבשבילה יקרא אדם."

ובהמשך דבריו, מסביר את הפסוק "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו", "כאן רמזה לנו התורה סוד גדול:

כי יש לך אדם שקונה נשמתו באמצעות חוזק מעשיו הטובים, ונעשה הוא בעלה של נשמה הקדושה הנקראת אישה, ולזה אמר 'אם בעל

צידה לדרך.

טובים. זה העושר האמיתי!

כל העמל שעמל האדם בעולם הזה, וכל המאמץ שלו להרבות לו הון ונכסים - הכל הולך לריק, מאומה לא נשאר בידו כמאמר דוד המלך בתהלים (מט, יז-יח): "אַל תִּירָא כִּי יַעֲשֶׂר אִישׁ כִּי יִרְפָּה כְּבוֹד בֵּיתוֹ, כִּי לֹא כְמוֹתוֹ יִקַּח הַכֹּל לֹא יֵרֵד אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ". מה נשאר לאדם? רק תורה, מצוות ומעשים טובים.

המדרש תנחומא בפרשתנו (משפטים ה) מספר על אונקלוס הגר, שהיה בן אחותו של אדריאנוס קיסר. הוא רצה להתגייר, אך התירא מאדריאנוס דודו. מה עשה? בא אצל דודו ואמר לו: "רצוני לעסוק בפרקמטיא, ואני מבקש להימלך בך, כי אדם חכם אתה..."

רבי יוסי בן קסמא דחה הצעה לעזוב את עירו תמורת הון רב, ואמר: "איני דר אלא במקום תורה!" ומדוע? - "לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד" (אבות ה, י).

אמר לו אדריאנוס: "אשיא לך עצה טובה: כשאתה רואה פרקמטיא כשהיא שפלה וירודה, כדאי לך להשקיע בה, שסופה לעלות, ונמצא שהשקעת מעט והרווחת הרבה."

אדם הופך טפל לעיקר ועיקר לטפל. במקום שישקיע בעיקר הוא משקיע בטפל, וכשמגיע לקו הסיום - כבר מאוחר מדי. אך מי שיודע מה עיקר ומה טפל, ומשכיל להשקיע בעיקר, כשמגיע זמנו - הוא עשיר שבעשירים; עשיר בתורה, במצוות ובמעשים

בא אונקלוס לארץ ישראל והחל ללמוד תורה. לימים נכנס אצל אדריאנוס דודו, וסיפר לו שהתגייר ומל עצמו והחל ללמוד תורה.

תמה אדריאנוס: "ומי אמר לך לעשות זאת?"

אמר לו: "בך נמלכתי!"

כעס אדריאנוס: "בי נמלכתי? אימתי?"

- עלה והתעלה בתורה הקדושה עד למדרגות הנשגבות ביותר.

על כך נאמר (מגילה ו ע"ב): "יגעת ומצאתי - תאמין". אם לא 'מצאת' - סימן שלא יגעת מספיק. ואם תתייגע - לא רק שתצליח להשיג את מה שיגעת עליו, אלא אף תזכה ב"מציאה" גדולה.

למה הדבר דומה, לאדם שעמל כדי להרוויח אלף שקל, ולבסוף קיבל מיליון שקל. העמל שלו היה מתוך כוונה להשיג דבר מסוים, אך הוא השיג הרבה יותר, בלי שום יחס לכוונתו בעמל שהשקיע.

אדם היגע ועמל בתורה, נפתחים לו שערי חכמה ודעת, והוא משיג השגות רבות בתורה, מעל ומעבר לעמל וליגיעה שלו. זו סגולתה המיוחדת של התורה!

אמר לו: "בשעה שאמרתי לך שאני רוצה לעסוק בפרקמטיא, אמרת לי: כל פרקמטיא שאתה רואה שהיא שפלה וירודה, לך ועסוק בה, שסופה לעלות. ובכן, הלכתי אצל כל האומות ולא ראיתי אומה שפלה כישראל - וסופה להתעלות".

אונקלוס הגר הגיע אל האמת, הוא ידע מה עיקר ומה הבל הבלים. הוא עזב את כל העולם שהיה בו ובחר להסתופף בצל השכינה. הוא עסק בתורה אצל גדולי וחכמי ישראל, עד שנעשה בעצמו חכם שבחכמים, וברוח קודשו תרגם ופרש את כל התורה, ותרגומו הקדוש עומד לדורות עולם לעם ישראל.

אונקלוס הגר מחייב את כולנו. אדם לא יכול לומר: "אינני יכול". אונקלוס הגר יוכיח! אדם שהגיע מרחוק כל כך

כבוד הזולת - יתום ואלמנה

בעירו של ה"חפץ החיים" זצ"ל התגוררה אלמנה עניה, ששכרה דירה מאחד מעשירי ראדין. כדי לפרנס את עצמה ואת היתומים הרכים, עסקה האלמנה בכיבוס בגדי אנשים בבתייהם. באותה תקופה לא היו, כידוע, מכונות כביסה, ומלאכת הכיבוס היתה מפרכת וקשה. בכסף המועט שהשתכרה האלמנה במלאכה זו, היתה קונה מעט מזון למשפחתה, וגם היתה משלמת לעשיר את דמי השכירות של הדירה.

באחד מחודשי החורף ירד שלג כבד ללא הפוגה, יום אחר יום, ובעקבות כך לא היתה לאלמנה אפשרות לצאת כדרכה לכבס את בגדי האנשים, וממילא לא עלה בידה להשיג את דמי השכירות. למגנת ליבה של האשה האלמנה, גם בשני החודשים שלאחר מכן הוסיפו סופות השלג להשתולל, כמעט ללא הפוגה. בסיומם של אותם חודשים קשים, לא היה בידי האלמנה אף הכסף המועט הנצרך לכלכלת

כל אלמנה ויתום לא תענון. אם ענה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו (שמות כב, כא-כב).

כתב ה"חינוך" (מצוה סה): "נמנענו מהכביד במעשה, או אפילו בדיבור, על היתומים והאלמנות, שנאמר: 'כל אלמנה ויתום לא תענון', אבל כל משאו ומתנו של אדם עימם יהיה נחת ובחסד ובחמלה".

ממשיך ה"חינוך": "משורשי המצווה, מה שכתבתי בסמוך בעניין הגר, לפי שאלו הם תשי כח שאין להם מי שיטען טענתם בכל נפש, כמו שהיה עושה איש האלמנה, אביהם של יתומים, אם היה קיים. ועל כן הזהירה תורתנו הקדושה לקנות מידת חסד ורחמים בנפשנו, ונהיה ישרים בכל מעשינו כאילו יש כנגדנו טוען בכח הטענה, ונחוס ונחמול עליהם, ונראה זכותם בכל דבר, יותר משהיינו עושים אם היה האב קיים".

כפי שהזהיר מראש, כך אכן עשה. ביום שנקבע על ידו, שלח בעל הבית שליח לגבות את החוב. מאחר שלא היה בידיה של האלמנה הסכום הנדרש, הורה לה לעזוב לאלתר את הבית. לאלמנה האומללה לא היה שום מקום אחר, שתוכל למצוא בו מפלט מפני הקור הנורא שבחוץ, ועל כן נותרה עם ילדיה בבית. ראה העשיר שכך, ושלח פועלים להסיר את רעפי הגג. עד מהרה חדרו השלג והגשם פנימה. האישה האלמנה עזבה את הבית, ונותרה עם ילדיה הקטנים ללא כל מחסה.

הלכה האלמנה אל ה"חפץ חיים", וסיפרה לו בבכי את כל הסיפור.

הזדעזעה ה"חפץ חיים" ואמר: "האומנם כך עשה לכם? כלום אין בו רחמנות על אלמנה ויתומים, וכך הוא מוציאם מביתם, בקור כזה?! אוי לו, לאותו אדם, שהרי כבר אמרה התורה על אדם המצער את האלמנה: 'וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגָתִי אֶתְכֶם בְּחָרָב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֱלֻמָּנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְמָיִם' (שמות כב, כג). תוהה אני, מה יהא סופו של אדם זה."

משפחתה בדוחק, וודאי שלא היה ביכולתה לשלם את דמי השכירות.

יום אחד ניגש העשיר, בעל הבית, אל האלמנה, ואמר בתוקף: "כבר שלושה חודשים לא שילמת את דמי השכירות על הדירה. אם לא תשלמי את כל סכום החוב, לא תשארי בדירה אפילו יום אחד נוסף!".

האלמנה ניסתה להסביר לבעל הבית שלא הצליחה להשתכר כמעט מאומה. היא התחננה לפניו שירחם עליה ועל יתומיה, ולא ישליכם החוצה, אל הרחוב הקפוא.

אך העשיר אמר לה נחרצות: "לא יעזרו שום תירוצים. אין זה מעניני אם השתכרת די הצורך לפרנסתך או לא, אני צריך לקבל את התשלום המגיע לי!".

האמת היתה, שכל חובה של האלמנה היה סכום זניח לחלוטין עבור אותו עשיר, ועל אף זאת הקשיח את ליבו. הוא לא הסכים אפילו לחכות עד בוא האביב, שאז תוכל האלמנה לצאת לעבוד, ותחזיר לו את הכסף לשיעורין.

ניקולאי הרשע. אותם ילדים הורחקו מהוריהם למשך שנים ארוכות, וחיו חיי סבל במחנות צבא. חלקם מתו במלחמות, ומרביתם שכחו לחלוטין את יהדותם וחיו כגויים, מגושמים ובהמיים.

בנו של קצב אחד נתפס על ידי הגויים, וכמעט שהעבירוהו לידי הצבא, אלא שאותו קצב רשע הלך וחטף נער אחר, שהיה יתום מאב, ומסרו לצבא במקום בנו. האם האלמנה לא ידעה את נפשה מרוב צער וכאב, והיתה בוכה ימים ולילות.

ה"חפץ חיים" שמע על כך, והצטער צער גדול ונורא. הוא תהה מה יהא ענשו של הרשע, שגרם צער כזה לאשה האלמנה. לאחר שנים נודע לו, שבאו כלבים עזים, התנפלו על הקצב וקרעוהו לגזרים.

זהירות כפולה ומכופלת יש להיזהר מצערם של יתומים ואלמנות, שכבר אמרה התורה: "פֶּלַא אֶלְמָנָה וַיְתוֹם לֹא תַעֲנֹן... כִּי אִם צַעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמְעֵהוּ צַעֲקוֹ".

מיד פנה ה"חפץ חיים" אל אחד מנדיבי העם, וביקש לסדר לאלמנה בית, שתוכל לגור בו יחד עם בניה היתומים.

כעבור עשר שנים בא כלב שוטה, ונשך את העשיר בעל הדירה, והיה מתייסר בייסורים נוראים, עד שלאחר מספר שבועות מת בעודו מתפתל במכאוביו.

הקב"ה הוא "אֵל-לֹא-אֶמְנָה וְאִין עֹל צַדִּיק וַיִּשָּׁר הוּא" (דברים לב, ד), הבורא ישתבח שמו "מֵאַרְיֵה אֶפְי וְגַבִּי דִילִיה" (בראשית רבה סז, ד).

אותו עשיר שהקשה ליבו לא נענש מיד, מאחר שהקב"ה מאריך אפו, המתין לו שמא יעשה תשובה. אך יש דין ויש דיין, ולבסוף קיבל את עונשו הנורא על אשר ציער את האלמנה ואת היתומים.

עוד מעשה נורא ארע בתקופתו של ה"חפץ חיים" זצ"ל. באותה תקופה דרשו הגויים למלא מיכסה של ילדים יהודים, שהיו נשלחים לצבאו של

לשקר אין רגליים

שאינה אומרת: "לא תשקר", אלא קובעת שיש להתרחק "מדבר שקר". משמעות הדבר, שלא רק שקר ממש נאסר, אלא כל דבר הקרוב לשקר, אף הוא בכלל האיסור. רבותינו האירו את עינינו בהגדרים את מהות האיסור.

אמרו בגמרא (שבועות לע"ב): "מנין לדיין שלא יעשה סניגורון לדבריו? תלמוד לומר: 'מדבר שקר תרחק'". מפרש רש"י: "אם דן דיין וליבו נוקפו לומר שהוא טועה, לא יחזיק דבריו להביא ראיות להעמידם, שהוא בוש לחזור, אלא לכל צדדים יחזור להוציא דין לאמיתו".

מדובר בדיין שסבור שהדין שפסק הוא שגוי, אבל במקום לחזור בו מהחלטתו, הוא מתבייש להודות שטעה, ועל כן הוא מנסה להביא ראיות להוכיח שצדק. על זאת אומרת הגמרא שהוא עובר על איסור "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחָק".

דברי הגמרא הללו לכאורה תמוהים.

מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְיֶה רַגְלֵי כִּי לֹא אֶצְדִּיק רְשָׁע (שמות כג, ז).

נחלקו מוני המצוות, האם יש למנות צווי זה של הרחקה משקר בכלל מניין התרי"ג מצוות:

דעת הסמ"ג (במצות עשה ק"ז) שזו אחת מרמ"ח מצוות עשה שבתורה, ואילו לדברי ספר החינוך (מצוה עד) הרי זה כלול בכלל הציווי: "לֹא תִשָּׂא שִׁמְעֵ נְשׂוּא" (שמות כג, א), האוסר על הדיינים לשמוע טענות בעל דין אחד שלא בפני בעל דינו, והטעם הוא כיון שבני אדם מדברים דברי שקר שלא בפני בעל דינם, ועל זה נאמר גם: "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחָק".

הרמב"ם כלל לא מונה זאת בכלל מניין המצוות, אם כי גם לדעתו יש בודאי איסור לומר דבר שקר.

אם נרצה להבין את הגדרת האיסור הזה, עלינו לדייק בלשון התורה

הרי אם הדיין סבור שהוא טעה בדין, ובכל זאת הוא מנסה להעמיד את דינו בהוכחות שונות ומשונות, הרי הוא עובר על לאווים מפורשים האוסרים להטות את הדין, כמו האיסור "לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט" (דברים טז, יט) ועוד, ואלו הם איסורים חמורים יותר מאשר אמירת דבר שקר גרידא, ומדוע אומרים חז"ל שהוא עובר רק על "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחֶק".

המהרש"א עצמו שואל זאת ואומר: אם נדקדק בלשון רש"י, נבחין שהוא אומר על הדין: "וליבו נוקפו לומר שהוא טועה". הינו, אין לו וודאות שאכן הוא טעה, כי אם היה ברור לו שזו טעות, ועם כל זאת אין הוא חוזר בו, בוודאי הוא עובר על איסור של הטיית משפט. אלא שדיין זה אינו בטוח שהוא טעה, הוא מסתפק בדין, יש לו צדדים לכאן ולכאן. ואם כן, מה עליו לעשות? יש הרי עוד דיינים שיושבים בדין, עליו לשבת עמם וללבן את הסוגיה. לנסות להגיע לחקר האמת, כדי להוציא דין אמת.

אם במקום לעשות זאת, הוא מנסה להעמיד את דבריו הקודמים בכל דרך, אף שאין הוא בטוח כי אכן הדין הזה נכון, אין זה איסור של הטיית דין, כי הרי מדובר בספק, ומכל מקום מצווה על האדם "שלא יעשה סניגורון לדבריו" - אל ינסה להצדיק את דבריו בכל מחיר, שהרי יש לו נגיעה עצמית להצדיק את עצמו, אלא ילבן את הדין עם דיינים אחרים. ואם הוא בכל זאת מתאמץ לקיים את דבריו, אף שאינו בטוח בנכונותם, הרי זה בכלל איסור "מדבר שקר תרחק".

מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחֶק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תִּהְרֹג
כִּי לֹא אֲצַדִּיק רְשָׁע (שמות כג, ז).

נחלקו מוני המצוות, האם יש למנות צווי זה של הרחקה משקר בכלל מניין התרי"ג מצוות:

דעת הסמ"ג (במצות עשה ק"ז) שזו אחת מרמ"ח מצוות עשה שבתורה, ואילו לדברי ספר החינוך (מצוה עד) הרי זה כלול בכלל הציווי: "לֹא תִשָּׂא שִׁמְע נְשִׂא" (שמות כג, א), האוסר על הדיינים לשמוע טענות בעל דין אחד שלא

מדובר בדיין שסבור שהדין שפסק הוא שגוי, אבל במקום לחזור בו מהחלטתו, הוא מתבייש להודות שטעה, ועל כן הוא מנסה להביא ראיות להוכיח שצדק. על זאת אומרת הגמרא שהוא עובר על איסור "מְדַבֵּר שְׂקָר תִּרְחֶק".

דברי הגמרא הללו לכאורה תמוהים. הרי אם הדיין סבור שהוא טעה בדין, ובכל זאת הוא מנסה להעמיד את דינו בהוכחות שונות ומשונות, הרי הוא עובר על לאווים מפורשים האוסרים להטות את הדין, כמו האיסור "לֹא תִטֶּה מְשַׁפֵּט" (דברים טז, יט) ועוד, ואלו הם איסורים חמורים יותר מאשר אמירת דבר שקר גרידא, ומדוע אומרים חז"ל שהוא עובר רק על "מְדַבֵּר שְׂקָר תִּרְחֶק".

המהרש"א עצמו שואל זאת ואומר: אם נדקדק בלשון רש"י, נבחין שהוא אומר על הדין: "וליבו נוקפו לומר שהוא טועה". הינו, אין לו וודאות שאכן הוא טעה, כי אם היה ברור לו שזו טעות, ועם כל זאת אין הוא חוזר

בפני בעל דינו, והטעם הוא כיון שבני אדם מדברים דברי שקר שלא בפני בעל דינם, ועל זה נאמר גם: "מְדַבֵּר שְׂקָר תִּרְחֶק".

הרמב"ם כלל לא מונה זאת בכלל מניין המצוות, אם כי גם לדעתו יש בודאי איסור לומר דבר שקר.

אם נרצה להבין את הגדרת האיסור הזה, עלינו לדייק בלשון התורה שאינה אומרת: "לא תשקר", אלא קובעת שיש להתרחק "מדבר שקר". משמעות הדבר, שלא רק שקר ממש נאסר, אלא כל דבר הקרוב לשקר, אף הוא בכלל האיסור. רבותינו האירו את עינינו בהגדירם את מהות האיסור.

אמרו בגמרא (שבועות לע"ב): "מנין לדיין שלא יעשה סניגורון לדבריו? תלמוד לומר: 'מדבר שקר תרחק'". מפרש רש"י: "אם דן דין וליבו נוקפו לומר שהוא טועה, לא יחזיק דבריו להביא ראיות להעמידם, שהוא בוש לחזור, אלא לכל צדדים יחזור להוציא דין לאמיתו".

עם דיינים אחרים. ואם הוא בכל זאת מתאמץ לקיים את דבריו, אף שאינו בטוח בנכונותם, הרי זה בכלל איסור "מדבר שקר תרחק".

אדם מוסר שיעור ומחדש חידוש, והנה מתעורר לו ספק האם החידוש נכון, אך הוא כבר אמר אותו, ואין זה נעים לו להודות שהחידוש מפוקפק, על כן הוא מתאמץ להביא ראיות לדבריו, אף שאין הוא בטוח בנכונותם - גם זה בכלל האיסור.

עליו לשאול את עצמו, האם הוא מאמין באמת ובתמים במה שיוצא מפיו? הרי השי"ת בוחן כליות ולב, האם יוכל לעמד בדין לפני בורא עולם,

בו, בוודאי הוא עובר על איסור של הטיית משפט. אלא שדיין זה אינו בטוח שהוא טעה, הוא מסתפק בדין, יש לו צדדים לכאן ולכאן. ואם כן, מה עליו לעשות? יש הרי עוד דיינים שיושבים בדין, עליו לשבת עמם וללבן את הסוגיה. לנסות להגיע לחקר האמת, כדי להוציא דין אמת.

אם במקום לעשות זאת, הוא מנסה להעמיד את דבריו הקודמים בכל דרך, אף שאין הוא בטוח כי אכן הדין הזה נכון, אין זה איסור של הטיית דין, כי הרי מדובר בספק, ומכל מקום מצווה על האדם "שלא יעשה סניגורון לדבריו" - אל ינסה להצדיק את דבריו בכל מחיר, שהרי יש לו נגיעה עצמית להצדיק את עצמו, אלא ילבן את הדין

באחד באחד משמייעין על השקלים (שקלים ח, ט)

בהתקרב חודש אדר וימי הפורים הבעל"ט
אנו פונים אליכם להירתם ולחזק את מפעל התורה של מוסדות אור החיים
בהרמת קרן התורה, בתרומתכם

זכר למחצית השקל למוסדות אור החיים

לפרטים: 02-5000455

חכמים מופלגים, וחדש חידוש מופלא, קם אחד השומעים ושאל שאלה קשה על יסוד השיעור. רבי ישראל הפסיק את מהלך השיעור, הרהר מספר דקות ולאחר מכן הודיע לשומעים כי אכן צדק השואל בשאלתו, ויסוד השיעור נפרך, ובכך סיים את השיעור.

לאחר מכן שאלוהו מקורביו, על מה הרהר באותן דקות, קודם שהפסיק את השיעור. השיב להם רבי ישראל: "באותן דקות ספורות, עברו במוחי עשרה מהלכים בהם ניתן היה ליישב את שאלתו של השואל ולהמשיך במהלך השיעור. אין לי ספק כי לו הייתי אומר את אחד המהלכים, היו הדברים מתקבלים על לב השואל והשומעים. אבל חשתי בנפשי שהתירוצים הללו אינם אמיתיים, וכי השואל באמת צודק בשאלתו.

מצד אחד, עברה בי התחושה שעלי להמשיך בשיעור, כי הרי כל מטרת השיעור היא להנחיל לשומעים בסופו של דבר את ערכי המוסר, ולהוכיח

ולומר שסבר כי הדברים נכונים, או שמא רק בגלל שהוא מתבייש להודות בטעותו, הוא מנסה לקיימם בכל מחיר?

הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל, אבי שיטת המוסר, העמיד את יסודות המוסר, באומרו שאין אדם יכול להיות תלמיד חכם אמיתי, אם לא ישריש בנפשו את מוסר התורה. שלמה המלך אומר בספר משלי (ד, יג): "הַחֵזֶק בַּמוֹסֵר אֶל תִּתְּרֶךָ וְנִצְרָה כִּי הִיא תִּיָּדָה", על האדם להחזיק במוסר, כי אלו הם חייו.

את זאת למד רבי ישראל מסלנט, וברוח זאת חי את חייו. ידוע כי רבי ישראל היה גאון עולם, ידע את כל התורה כולה, ובכל מקום אליו היה מגיע להנחיל את תורת המוסר, היה מוסר שיעורים עמוקים בש"ס, כדי להראות לעין-כל, שאין כל סתירה חלילה, בין דבקות במוסר לגדלות בתורה.

באחת ההזדמנויות, כאשר מסר שיעור עמוק ביותר לפני תלמידי

אחרת בנושאים שונים, אבל הם צריכים להגיע לעמק השוה.

פעמים רוצה הבעל דבר מסוים, והוא אומר זאת לאשתו, ואשתו טוענת כנגדו שיש לעשות באופן אחר, ואף מנמקת את דבריה בנימוקים הגיוניים. הבעל שומע את הדברים, ובתוככי ליבו יודע שאשתו צודקת, אבל מה לעשות שהוא כבר אמר את דעתו, וחש שתהיה זו מצדו "כניעה" אם יקבל את דעת אשתו.

גם על זאת נאמר: "שלא יעשה סניגורון לדבריו". אל תרמה את עצמך ואת זולתך, ותנסה להצדיק את דבריך כאשר יודע אתה שאין זו האמת.

עוד נאמר שם בגמרא במסכת שבועות: "מנין לדיין שיודע לחברו שהוא גזלן, וכן עד שיודע בחברו שהוא גזלן, מנין שלא יצטרף עימו? תלמוד לומר: "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֶק".

מדובר בעד שראה עדות ויודע שהעדות אמת, אלא שהעד השני שראה את העדות יחד עימו הוא גזלן,

שאינ סתירה בין לימוד תורה בעומק, למוסר. אבל מאידך חשבתי בליבי: ישראל, ישראל, הרי אתה רוצה להנחיל מוסר לשומעים, וכי זו דרך המוסר, לעשות שקר בנפשך, ולתרוץ תרוץ שאין אתה בטוח במאת האחוזים בנכונות? על כך הרהרתי באותן דקות, עד שהחלטתי לבסוף שמוטב לי הביזיון שיאמרו כי השיעור נפרך, מאשר לעשות שקר בנפשי ולתרוץ תירוץ שאין אני בטוח כי הוא האמת לאמיתה!"

זאת למדונו חז"ל בהתייחסם לדיין, "שלא יעשה סניגורון לדבריו". הינו שציויי התורה: "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֶק" אינו כולל רק שקר ברור, אלא גם כאשר האדם אינו בטוח באמיתות דבריו, ורק בגלל שכבר אמר אותם הוא מתבייש לחזור מהם.

אפשר להשליך את הדברים, גם לנעשה בתוככי ביתו של אדם.

בני הזוג, כשם שפרצופיהם שונים, כך דעותיהם שונות. לכל אחד דעה

רבו, עם זאת, האמת מחייבת אותנו להעמיד את רבו על טעותו.

עוד נאמר שם: "מנין לתלמיד שאמר לו רבו יודע אתה בי שאם נותנין לי מאה מנה איני מבדה, מנה יש לי אצל פלוני, ואין לי עליו אלא עד אחד, מנין שלא יצטרף עימו? תלמוד לומר: "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֶק".

מבארת שם הגמרא, שאין מדובר באופן שהרב מבקש מתלמידו להעיד עבורו עדות שקר, שהרי זה כלול באסור "לא תענה ברעך עד שקר". אלא מדובר באופן שהרב אומר לתלמידו: "הרי מכיר אתה אותי, ויודע אתה שאיני משקר לעולם, ואותו פלוני חייב לי כסף, אבל אין לי שני עדים אלא רק עד אחד. כל מה שאני מבקש ממך הוא, שתבוא איתי ועם אותו עד לבית הדין ואל תאמר מאומה, אך כאשר בעל הדין יראה שהבאתי עמי שני אנשים, הוא יחשוב שיש לי שני עדים שיוכלו להעיד שהוא חייב לי כסף, ומיד יודה שהוא חייב לי".

מניין שאסור לו להצטרף יחד עם העד השני? על זאת נאמר: "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֶק", ומבאר שם רש"י: "שגורם לפסק דין על פי שניים עדים, ואין כאן אלא עד אחד". הינו, אף שהעד יודע כי העד השני הוא גזלן, אבל בית דין אינם יודעים, ואם כן הם יקבלו את העדות כאילו יש כאן שני עדים, אף שבפועל רק עד אחד כשר, גם זה כלול באיסור "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֶק". אומנם עצם הדבר הוא אמת, אבל הוא נעשה באופן שקרי, וגם משקר כזה יש להתרחק.

עוד דוגמא של "דבר שקר", מביאה הגמרא (שם, לא ע"ב): "מנין לתלמיד שיושב לפני רבו, ורואה זכות לעני וחוב לעשיר, מנין שלא ישתוק? תלמוד לומר: "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֶק".

מדובר שהתלמיד יושב לפני רבו, ורואה שרבו טועה בדין. אם ישתוק ולא יעמיד את רבו על טעותו, גם זה כלול בדבר שקר. אף שמחוייב התלמיד בכבוד רבו ובמוראו, ויכול הוא לחשוב שעליו לשתוק מפני כבוד

הם מבקשים שירחיקו את הפגע-רע הזה מתוכם, כי הוא מחריב את כל העיירה.

כל אנשי האזור חתמו על העצומה, אך כאשר הגיעו לבקש את חתימתו של ה"חפץ חיים", הוא סרב לחתם והסביר: "האם יכולים אנו לדון אדם כזה? מי יודע מה הוא עבר במהלך שנות חייו עד שהגיע למצבו הנוכחי, ויתכן שאם היה עומד לדין, היה בית דין של מעלה מזכה אותו על מעשיו, בשל עברו הקשה, ואם אין זה ברור שהוא היה יוצא חייב בדין, לא אוכל לחתום על בקשה להרחיקו מהמקום!"

הדרך היחידה להגיע למצב בו האדם לא ירמה את הזולת, וגם לא ירמה את עצמו, היא על ידי לימוד מוסר, בהתרגשות בקול רם, ואז יכנסו הדברים אל ליבו.

בשם הגאון רבי יהונתן איבשיץ זצ"ל בעל הספר "יערות דבש" מובא, כי "על כל אשר בשם ישראל יכונה, הן

גם על זה נאמר שיש להתרחק מדבר שקר, כי עצם הפעולה שהוא עושה בבואו לבית הדין כאילו הוא בא להעיד, היא פעולה שקרית, וגם היא בכלל האיסור.

ישנו סיפור על ה"חפץ חיים" זצ"ל, המעיד על מידת האמת שפעמה בו.

ידוע כי בתקופת הצאר הרוסי, היו חוטפים ילדים קטנים מבית הוריהם, ולוקחים אותם לצבא הרוסי, שם היו משרתים במשך עשרות שנים תוך שהם עובדים עבודת פרך קשה ושירות צבאי מפרך, עד שהיו שוכחים את יהדותם, ולאחר שסיימו את שרותם הצבאי שלחום לנפשם.

אחד מאותם ילדים אומללים, חזר לעיירה הסמוכה לראדין בהיותו כבר בגיל מבוגר, והחל להתעמר בתושבי המקום. הוא היה נוטל בכח כל מה שרצה, מפיל חיתתו על התושבים, ומותיר אחריו הרס וחורבן. הפחד ממנו היה גדול, וביקשו כל התושבים להגיש עצומה לשליט המקומי, בה

אמר ה"חפץ חיים": "כמה מוסר למדתי באותו ערב מרבי ישראל מסלנט. אף שהיה זה משפט אחד בלבד, אך הוא נחקק בלב לעולם!".

כעין זה מסופר על קדוש יעקב, נר ישראל, הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי, הסטיפלר זצ"ל, ששמעוהו פעם יושב בעזרת נשים בבית הכנסת, ומשנן לעצמו פעם אחר פעם, את דברי הגמרא (ערובין נד ע"א): "שיננא [-פקח, שנון], חטוף ואכול חטוף ואשתי [-תחטוף עוד מצוות ומעשים טובים], דעלמא דאזלינן מיניה כהילולא דמי" [-העולם שאנו הולכים ממנו, דומה לחופה שנגמרת במהרה, לכן צריך לנצל את הזמן היטב, בלימוד תורה וקיום מצוות].

כדי לזכות לאותה מעלה של הרחקה מחלטת מכל שמץ של שקר, אין דרך אחרת אלא רק על ידי למוד המוסר, והמחזיק במוסר, זוכה להחזיק בחיים.

תלמיד חכם הן עם הארץ, איש או אשה, לקבוע לימוד בספרי יראה בכל יום". ה"חפץ חיים" רגיל היה לומר שרבי ישראל מסלנט נשלח כמלאך משמים כדי ללמדנו את חובת לימוד המוסר.

אגב כך מסופר כי בצעירותו התאכסן ה"חפץ חיים" באכסניה שם התארח גם רבי ישראל מסלנט, וה"חפץ חיים" היה סקרן לשמוע את רבי ישראל. לכן בלילה, כאשר כבר כל האורות כבו, התקרב ה"חפץ חיים" לחדרו של רבי ישראל, והטה אוזנו לשמוע מה עושה בשעה זו.

והנה הוא שומע כיצד רבי ישראל משנן את המשנה בפרקי אבות (א. יד): "אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני, ואם לא עבשיו אימתי". וכך במשך כחצי שעה, חזר רבי ישראל על המשנה פעם אחר פעם בבכיה עצומה, וזאת כדי לחקוק את דברי המשנה על ליבו.

המרכז העולמי לתודעה יהודית מוסדות אור החיים

ע"ש הקדוש רבנו חיים בן עטר זצוק"ל - בראשות הרה"ג ראובן אלבז שליט"א

למעלה מ-
10,555,000
שעות של לימוד תורה
בשנה!

להקדשת יום לימוד תורה
הנלמד ע"י מאות אברכים ובחורים
02-5000455

ניתן להקדיש את הלימוד לעילוי נשמה, לרפואה, לזיווג, להצלחה וכו'

רח' עזרא 1 ת.ד. 5512 ירושלים | טל: 5000455 - 02 | פקס: 5000502 - 02 | orhachaim.org

לחסויות, להפצה,

להנצחת

ולקבלת העלון

orhachaim4@gmail.com

או בטלפון: 02-5000455

נא לציין "עבור חוברת האור לחיים"

החוברת הודפסה על ידי התורמים והמסייעים הי"ו

לזרע בר קיימא: אפרת בת שמחה סוליקה

לרפואת: רמי בן חנה הי"ו, רמי בן אסתר הי"ו, תקוה בת רחל ויקאם הי"ו,

ראובן בן יעריה הי"ו, גרשון חי בן רחל הי"ו, דוד וראובן בני שרית הי"ו,

אילה בת שושנה הי"ו, ישראל בן רימה הי"ו

ולעילוי נשמת: ר' דוד בן איזה ז"ל, מרים בת זורה ז"ל,

מזל בת מרים ז"ל, אליעזר בן רגינה ז"ל, יהודה בן עישה ז"ל, לאה בת פנינה ז"ל,

מרדכי צבי בן רגינה ז"ל, ר' יגאל בן מלכה ז"ל, יעקב בן ברטה ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.